

mızın ibretli hayatlarını öğrenmeğe, onların dağ vugarını yaşatmağa çağırmaktadır. O şairler ki, gözleri oyulduğunda da, tepeden tırnağa soyulduğunda da "of" dememiştir.

Çok adlar itirip söz meydanları,
İzini tozunu hayâl da bilmir (bilmiyor)
Şöhret azarına tutulanları
Şöhretin özü de sağalda bilmir (ıylleştiremiyor)

Alkış, san'atkarı el gözünde yücelten, ona manevi yaşama hakkı veren servet gibi bir sevdik; okuyucu imzası olmayan bu sahte şöhretlerin halkın nazarında elbette bir değeri yoktur.

İstesen şâiri öğesen, onun
Ömrünün ne yazı, ne kişini al.
İstesen şâiri öğesen, onun
Elinden halkın akışını al...

Söz san'atının çetir, yokuşlarını bir nefese çıkan, dönümlerden, döngelerden bıkmadan ilham atını koşturan bu şâir, muhtelif nesle mahsus okuyucuların hafızalarına sözlerini yaza yaza ilerlemektedir. "Od kimi (gibi), su kimi köhneyem bala!" diyen Memmed Araz'ın nefesi muasır olduğu kadar kadim çağların renklerine de boyanmıştır.

Bir gün hayatımda tufan kopacak
Hayat öz tağından salacak menî.
Üstünde gezdiğim bu ana torpak
Bir gün de koynuna alacak menî.

Dalından kopan bir meyve, artık dalıyla birleşemez. Bu düşünce, hayattan koparılmış fikrinin zirveden söylenişidir.

Çoğu kişiye tabii görünen mevzûları, bu şâirin şiirlerinde, ilham çeşmesinden yikanmış şekliyle daha güzel görüyoruz:

İnanabilmirem: Ölüm hakk ola,
Torpak ressam uda, bestekâr udal
Ana defn oluna, güzel kocala
Belke bir sahnedir, eserdir bu da...

Memmed Araz'ın siyasi lirikası da okuyucu dünyasında çok önemli te'sir gücü bırakmıştır. Muasır keşmekeşli dünyanın renkten renge düşen siyasi hadiselerini, şâir çok güzel değerlendirmekte ve hazm etmektedir.

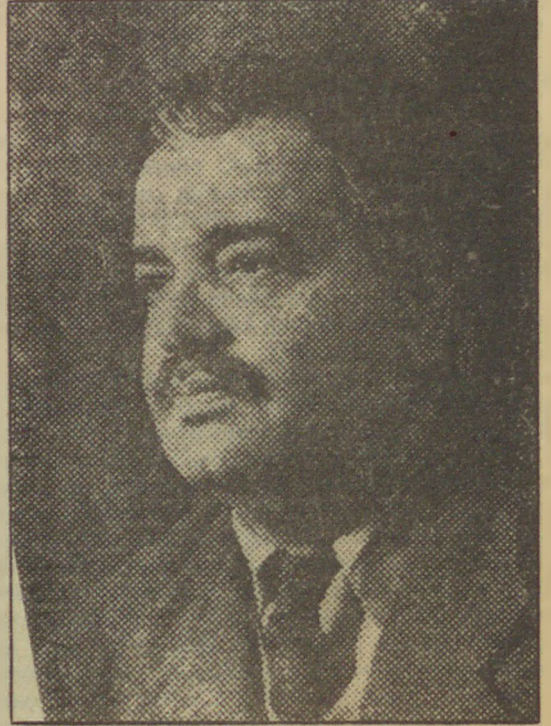
Güneş öz ışında, öz hayalında,
Güneş ışıklardan sema zalında
Güneş müttehimidir.
Deyir (söyler) yana yana adsız bir cisim:
- Güneş hakkımızı talayır bizim!
... Hareket ebedî, sür'at ebedî,
Bir miskal çaklır, ölçüler nedî?!
İstîlak (sıcaklık), soukluk, karamlık, ışık
Azalmır bir kaşık, arttır bir kaşık...
... Tutulsun güneşin ışık yolları,
Kesilsin güneşin ışık kolları...

Muasır dünyamız... Onun ışığını zulmete çevirenler... Çöreğini, yüreğini, suyunu elinden almak isteyenler... İşte bütün bunları san'at diline, şâirimiz ustalıklı getirmiştir.

Memmed Araz kalem dostları ile ilgili samimi hislerini herkesten çok daha fazla açıklar. O bazen zayıf şâirlere, yüksek idealleri "avans" olarak verir. Amma benim dediklerim onun şâir büyüklüğünün el-eteğine bile çata-bilmez.

Mustafa Miyasoğlu

Asaf Hâlet Çelebi

Bir İstanbul çocuğunun son yüzyılda geçirdiği değişimi, kendi köklerine ve dünyasına bağlı kalarak şiirlerinde orijinal ifadelerle kavuşturan ender şairlerden biridir Asaf Hâlet Çelebi. Bu yanıyla, çağdaş Türk şiirinde kendine özgü bir yer edinmiştir. Beylerbeyi'nde geçen çocukluğunu, ilk gençlik çağına kadar uzanan İstanbul halk kültürünü, Doğu ve Batı kültürlerinden edindiklerini bir masal atmosferinden geçirerek gerçek üstücü renklere büründüren Asaf Hâlet seksen kadar şiiri, sekiz ciddî inceleme kitabı ve dergilerde kalmış bir dizi deneme ve mensur şiirle başlı başına incelemelere konu olacak hacim ve yoğunlukta eser sahibi bir şahsiyettir.

Asaf Hâlet (1907-1958)'in ölümünden bu yana yirmi beş yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ ciddi bir incelemeye konu olmaması, bazı antolojilerdeki şiirleri dışında imzasına hiçbir kitapta rastlanmaması, üzerinde durulacak ciddiyette bir tavır tezâhürüdür. Asaf Hâlet Çelebi, eğer bildiğimiz ve çok rastladığımız türden bir "yeni" ve "yenilikçi" şair olsaydı, onun eserleri şimdi vitrinlerde yerini muhafaza eder ve Orhan Veli'den daha az taraftar bulmazdı. Ne var ki Asaf Hâlet,

yeniliği gariplikte görmeyen ve "sanatta eskimeyen şey"e tâlip olan bu tavrını bütün eserlerinde, özellikle de şiirlerinde ortaya koyan bir şairdi. Yaşadığı hayatı ve dünyayı mistik temâyüllerle ifade ederken İslâm kültürünün süzgecinden geçiriyor ve tasavvufun kaynaklarından edindiği ihlaslara da şiirinde önemli bir yer veriyordu. Bu anlamda onun dile getirdiği hayret ve doğurduğu şaşkınlık, geçici bir çeşit sun'i garabet ve tuhafılık değil, varlık ve yaratılış hikmetimize bağlı, büyük velilerin bakışında ifadeye kavuşan hayret ve şaşkınlıktır. Asaf Hâlet'i büyük yapan ve bizi yıllar sonra onu değerlendirmeye sürükleyen özelliği budur. Bu özellik, çağdaş Türk şiirinde kaybedilen ve yıllar sonra temsilci bulabilen bir anlayışın temsilciliğidir. O yüzden unutturulmuştur.

Aslında Asaf Hâlet bu tavra muhatap olan ilk şair değildir. Çağdaş Türk şiirinde İslâmî duyarlığa şiirlerinde yer veren Mehmet Akif, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Arif Nihat, Ziya Osman Saba, Sezai Karakoç ve sonrakiler de aynı ihmale ve ilgisizliğe terk edilmek istenmiştir. Asaf Hâlet, bu hakkı yenmiş şairler kervanında önemli bir yere sahip olduğu halde, henüz sağlıklı bir kültür ve sanat ortamı oluşturulamadığı için, İslâmî duyguları şiirlerinde dile getiren ve bu tür şiirlere diğerlerinden daha çok önem veren genç nesiller tarafından yeterince bilinmemekte, gerçek çehresiyle tanınmamaktadır. Bu konuda son yılların dergilerinde gördüğümüz yazılar, onu bütün cepheleriyle ve asıl şahsiyetiyle tanıtmaktan uzak hatıra ve değinme yazıdır. Böylesi yazılarla bir şahsiyetin tanıtılması değil, tanınamayacak hâle getirilmesi söz konusudur. Nitekim bir kısım sol dergilerde yayınlanan yazılar da netice itibariyle tanıtımak amacından tamamıyla uzak, bir takım hüsnü kuruntulardır.

Son aylarda yeniden basılan üçüncü ve hayattayken yayınladığı son şiir kitabı olan Om Mani Padme Hum'un arka kapağındaki şu cümleler, onun önemini olduğu kadar yıllardan beri niçin incelemelere konu olmadığını, eserlerinin neden yeni baskılarla okuyucu önüne çıkarılmadığını da açıklayacak niteliktedir:

"1940'larda Türk şiiri büyük bir atılım içindeyken, köklü bir değişimin kavgası verilirken, şaşırtıcı davranışları, şiirlerinin Doğu kültürüne dayalı ama gerçeküstücü görünümüyle Asaf Hâlet Çelebi, edebiyat dünyasının ilgiyle izlenen şairleri arasında yer alıyordu. Doludizgin Batı'ya yönelinen bir dönemde Doğulu bir "yenilikçi" olabilmenin sırrına ermişti." (Adam Yay.)

Ses, Hamle, Gün, Büyük Doğu, Yeditepe ve İstanbul gibi yaşadığı dönemin dikkati çeken dergilerinde yayınladığı şiir ve yazılarla büyük alâka gören Asaf Hâlet, sağlığında üç şiir kitabı yayınladı: He (1942), Lâmelif (1945) ve bunlardan seçmeleri de içine alan Om Mani Patme Hum (1953). Bu kitabıyla birlikte Asaf Hâlet'in başkalarını şaşkınlığa düşüren şiirlerinin gerisindeki dünya ve bu dünyanın mistik temâyülleri tam olarak ortaya çıktı. Daha önce Mevlâna (1940) ve Molla Câmi (1940) üzerine hazırladığı tetkikler, Budizm'e dair yazdığı yazılar birden bire anlam kazanmaya ve bir kültürün şiirini yazmanın gerektirdiği ön hazırlığa ışık tutmaya başladı. İstanbul dergisinde yayınladığı yazılar, onun sanatı üzerinde düşünen ciddi bir şair olduğunu gösterdiği kadar, şiir görüşünü da belgeliyordu. "Benim Gözümde Şiir Davası" üst başlığını taşıyan bu dizi yazılardan önce yazdığı, aynı dergide çıkan "Sanatta Eskimeyen Şey" adlı yazıdaki şu paragraf, onun dünyasını kavramada veterli ip uçlarına sahiptir:

"Asıl sanatkâr bir büyücü, bir şarlatan, bir gözbağcı değil, kendi varlığı bizzat mucize olan bir velidir. Ruhumuzun sükkün ve iştiaklarını onun maddî vasıtalarla gizlediği şeylerin ilerisinde, kendisinin baş döndürücü varlığının içinde, başkayı,

İstanbulumun Dili

annemin dili
babamın dili
istanbulumun
istanbullumun dili
istanbulumun efendisi
hanımefendisi
sokaklarımın bekçisi
yoğurtçusu balıkçısı
can dilimi konuşanım
canım benim
ninnilerimi bu dil söyledi
masallarımı bu dil
bu dille duydum türkülerimi
bu dille okudum şairlerimi
"zalim beni söyletme derunumda neler var"

bu dille konuşurum rüyalarımda
bu dille sayıklarım ölürken
ben
eski bir istanbul çocuğu

rahat bırak beni eşek arım
rahat bırak beni bay kıvrıgıç
bayan ividi
evim
sokaklarım sana yasak
sen benim değilsin
rüyalarımın harputtu
ecem

öcüm
bütün önemlerini kıvançları koy çuvalına
başka yaramaz çocukları git korkutmağa
başka kapiya

Asaf Hâlet Çelebi

yabancıyı unutarak dinlendiririz. Orada gösterişten uzak, taklitden sıyrılmış, görenekten alelâdelikten ayrılmış kendi hakiki ve yüksek varlığımızı buluruz" (İstanbul, Haziran 1954)

Asaf Hâlet için, şiir görüşünü hadis-i şeriften hareketle açıklayan iki şairden biri dedim. Diğeri Necip Fazıl Kısakürek'tir. Asaf Hâlet'in onunla münasebeti Ağaç (1936) dergisinde yayınladığı yazılarla başlar, ölümüne kadar da sürer. Yani Necip Fazıl'ın mistik temâyülleri çevresinde anılacak şairlerden biridir ve bütün edebiyat çevreleri Necip Fazıl'

İş Günleri

Her sabah dişlilerle kundaklanır uyukum
 Kulaklarımda birer matkap
 Beynim yıldız değirmeni, gözlerim kum kum
 Düşüm kezzap, kahvaltım gazap
 Akreple yelkovan, göğsümde çifte mızrak
 Acelenin oğlu kördüğüm
 Asfalt yılanlarla bağlanırım kiskıvrak
 Suç olup çıkar güçsüzlüğüm
 Patinaj eder canda şeytan arabası
 Hürriyetim öyle batacak ki
 Sakalımla kazınır dev çarkların pası
 Bunalımlar bana tiryaki
 Halâskâr mahmuzu akord eder sesimi
 Homurdanır sinemde volkan
 Ben gökdelen sırtlarında fetret nesimi
 Zaman yüzerler vicdanımdan
 Akşam bu şehirde yine sefil bir sevinç
 Atlattım günlük infazımı
 Evlâd ü iyâl, iliklerimden tutan vinç
 Çeker hâneye enkazımı

Ömer Lütfi METE

dan kaçarken, onun adını anmamayı bir sanat politikası hâline getirirken, Asaf Halet Çelebi münâsebetini ölünceye kadar sürdürür. Necip Fazıl ise onun şiirlerini ölümünden sonra da yayımlar ve yıllar sonra yazdığı Bâbü'lî'de Asaf Hâlet için "İstanbul efendisi", "güzel ve çirkinini tayinde usta" ifadelerini kullanır ve hiç bir tenkide yer vermeden onu hayırla anar...

"Benim Gözümde Şiir Davası" adlı altı parça yazıda Asaf Halet, Necip Fazıl gibi poetikasını ortaya koyar. Burada yeralan görüşler ibdâ aşkının ilâhî temellerini dile getirdiği ve eşine az rastlanan şiir dünyalarından ip uçları verdiği için önemlidir. Üzerinde durulması, incelemelere konu edinilmesi, bu şairlerimizin daha iyi anlaşılmasını sağlayabileceği gibi, bu anlayışta şairlerin çoğalmasını ve aynı temellerden yola çıkan başka şiir dünyalarının oluşmasını mümkün kılacaktır. Çünkü Necip Fazıl ve Asaf Halet'in şiir görüşlerine baktığımızda, şiirleri kadar hareket noktalarının da farklı olduğunu görürüz. İkisi de orijinal, nev'i şahsına münhasır şahsiyetlerdir. Taklitten, yarı münevverden nefret ederler. Dünyaya bakışlarında ve şiir telâkkilerinde büyük bir yakınlık var. Buna rağmen şiirleri birbirinden ne kadar farklıdır...

Divan edebiyatını, Fars ve Fransız şiirini iyi bilen Asaf Hâlet'i İbnülemin Mahmut Kemal İnal şu cümlelerle tanıtır:

"Ali Asaf Bey, mülga dahiliye nezaretci şifre kalemi müdiri erbabı salâh ve danışten Mehmet Said Halet Beyin oğludur. 23 zilkade 1325 (1907)'de Cihangir'de doğdu, valide cihetinden -Silistre muhafızı iken şehid olan- Selânik'li Musa Hulûsi Paşa ile nakibüleşraf Kıbrıs'lı Tahsin beyin ahfadındandır." (Son Asır Türk Şairleri, c.I, s.52)

Asaf Hâlet bu dönemde henüz gazeller yazmakta ve Üsküdar Asliye Ceza Mahkemesi'nde zabıt kâatibi olarak çalışmaktadır. Burada yeralan üç gazeli tamamıyla eski divan tarzının devamıdır ve bunlardan ikincisinin son, üçüncüsünün

nün ilk beyitleri şöyle:

"Yok bir nedimi hoşgû Asaf bizimle hayfa
 Farz et ki gül açıldı hem geldi devri lâle"

.....

"Safiri nayı ne dem istimaa başladılar
 Huzuru aşka varıp ittibaa başladılar"

Yine İbnülemin'e verdiği "tercümei haline dair varakada" da şöyle diyor:

"Sekiz on yaşımda mevzun sözler okur, hattâ bazan tefevvüh ettiğim de olurdu. Âsarı müteehhirini tetkik ettikten sonra edebiyatı atıkaya merak sardım. Derin bir aşk ve şevk ile takibe başladım. Pederimden tahsil ettiğim Edebiyatı Fârisî'ye, Pendi Attardan, Mesnevi'nin evveliyatından Hâfız Şirazi'ye gelmişti. Bilhassa Hafız'ın aşk ve kemâlatına hayran oldum. İki eserim vardır, biri: Molla Cami'nin "Nefâhatü'l Üns" namındaki eserinin mukaddimesine aiddir. Diğeri Paris musiki ansiklopedisinde münteşir Türk musikisine müteallik mebahisin tercümesidir."

1940'dan önceki dönemine ait bu bilgileri, onun asıl şahsiyetini tanıtmak amacıyla naklettim. Daha sonra gazel tarzı şiirleri bıraktığı gibi, kültürünü de bir hayli geniş bir çeşitliliğe ve renkliliğe kavuşturmuş, kendi köklerine bağlı bir "yenilikçi" olabilmeyi imkânlarını sonuna kadar zorlamıştır. Memuriyet hayatını da bu ilgileri canlı tutacak bir zeminde yürütebilmek için Osmanlı Bankası'ndan Devlet Deniz Yolları'na, oradan da Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü kitaplık memurluğuna doğru kaydırmış ve ölünceye kadar bu görevde kalmıştır. Daha sonra yayınladığı deneme ve incelemeleri burada hazırladı.

Asaf Hâlet'in bugün elimizdeki şiirleri kadar, şiir üzerine yazıları, Mevlâna ve Şeyh Galip gibi şairlerimizle ilgili incelemeleri de onun üzerinde durulmaya ve incelenmeye değer bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır.

